

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veeleenvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@bua.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Gevecht in de echt – Over het wel en wee van partnerrelaties in de tweede levenshelft

Gevecht in de echt – Over het wel en wee van partnerrelaties in de tweede levenshelft

Lies Van Assche & Luc Van de Ven (2024).
Gompel&Svacina. 188 pp., € 27,50
ISBN 9789463715263

Justine van Lawick

In dit boek¹ staan paren op leeftijd die al lang samen zijn, centraal. De auteurs zijn werkzaam in de ouderenzorg en hebben hierover meerdere boeken geschreven. In dit boek kiezen ze voor een wat ruimere leeftijdsgroep en spreken ze over de tweede levensfase die na vijftig jaar begint. Veel van hun expertise komt terug in dit boek, samen met kennis en kunde uit de partnerrelatietherapie, en kennis over escalerende conflicten, geweld in partnerrelaties en hoe daarmee te werken. In die zin zijn het drie boekjes samengevoegd tot één boek. Wat zij schrijven wordt steeds geïllustreerd met voorbeelden en onderzoeksgegevens.

De auteurs beginnen meer algemeen over wat de tweede levensfase met zich meebrengt in relaties, zij contextualiseren de conflicten en maken duidelijk dat de perfecte relatie een illusie is en dat relationele problemen bij het leven horen. Verliefdheid duurt niet eeuwig en wanneer het partners lukt een goede balans te vinden en lang samen te leven, dan blijkt dit goed voor de mentale en fysieke gezondheid. Dit geldt niet alleen voor de partnerrelatie; een nauwe band met dierbaren geeft de meeste kans op een goed en gezond leven.

In het boek worden meerdere overgangen besproken: de kinderen gaan uit huis, de pensionering dient zich aan, lichamelijke ongemakken kunnen optreden en ouders worden hulpbehoevend en sterven.

Maar ook het aantal scheidingen stijgt, vooral de toename bij paren in de leeftijd van zestig tot vijfenzestig valt op. Blijkbaar is de drempel om te scheiden bij deze groep lager geworden en de schaamte mogelijk minder groot dan bij mensen boven de zeventig. De auteurs gaan in op factoren die hierbij een rol spelen: zij beschrijven mogelijke persoonlijkheidsfactoren en karaktertrekken die verbonden kunnen worden met een goed of juist problematisch verloop van een partnerrelatie.

In een apart hoofdstuk wordt ingegaan op seksualiteit in langdurige relaties. De auteurs stellen dat de seksuele activiteit doorgaans afneemt in de loop van een relatie, maar niet altijd. Factoren die meespelen bij deze afname zijn het ouder wordende lichaam, de menopauze en/of ziekte. Vooral cognitieve achteruitgang zoals bij dementie en alzheimer heeft een grote invloed op de partnerrelatie en de seksuele relatie. Ook de relaties in het netwerk komen daardoor onder druk te staan. Het betekent veel zorg en ook afscheid nemen van de dierbare zoals je die kende, terwijl diegene er nog wel is.

Na het contextualiseren en normaliseren van relatieproblemen in de tweede levenshelft gaan de auteurs in op het eigenlijke onderwerp van dit boek: partnergeweld bij oudere paren. Hierbij komt veel aan bod wat in literatuur over geweld in partnerrelaties te vinden is, zoals het onderscheid tussen occasioneel geweld, dat uitzonderlijk voorkomt, en systematisch partnergeweld dat een onderdeel is geworden van het dagelijkse samenleven. Een tweede onderscheid is tussen intiem terrorisme waar de ene partner de andere terroriseert en controleert, en situationeel geweld dat verbonden is met destructieve spiralen in communicatie en gedrag van beiden. Er volgt een opsomming van soorten geweld, waaronder seksueel geweld,

economisch geweld en verbaal geweld. Maar ook controlerend gedrag, pesten en chronische jaloezie, steeds met voorbeelden uit de eigen praktijk.

Vervolgens beschrijven de auteurs de risicofactoren voor partnergeweld. Ook in dit hoofdstuk is een uitvoerige opsomming van verschillende risicofactoren: mogelijke risicofactoren verbonden aan de context, zoals armoede, migratie en discriminatie; individuele risicofactoren zoals zelfbeeld, persoonlijkheid, trauma en tot slot risicofactoren die verbonden zijn met de interactie. Het verraste me dat verschillend aangeleerd gedrag van jongens en meisjes ook als risicofactor wordt gezien, vooral omdat een generaliserende traditionele visie op sekse-identiteit als uitgangspunt wordt genomen als een gegevenheid, zonder nuancerende reflecties. Hechtingsproblematiek komt veel aan de orde als risicofactor, evenals depressie, middelenmisbruik, chronische ziekte en ADHD. Ook komen beschermende factoren aan bod met aandacht voor het sociale netwerk.

De auteurs gaan vervolgens in op de gevolgen van partnergeweld en hoe dit het welbevinden en de mentale en fysieke gezondheid aantast. Senioren vragen doorgaans niet makkelijk om hulp waardoor veel partnergeweld en de schrijnende gevolgen daarvan verborgen blijven. De auteurs pleiten er dan ook voor dat artsen en andere zorgverleners alert zijn op signalen en durven door te vragen wanneer zij vermoeden dat er sprake kan zijn van partnergeweld.

Zoals verwacht eindigt het boek met aanbevelingen over wat men kan doen om hoogoplopende conflicten en geweld een halt toe te roepen. Origineel is dat dit begint met aandacht voor wat men zelf kan doen. Partners krijgen tips om op de-escalerende wijze over de conflicten in gesprek te komen. Wat volgt zijn gedrags-

therapeutische adviezen: zie het gesprek als een vergadering, leg locatie en duur vast, zorg dat er geen stoorzenders zijn zoals kinderen, burens of telefoon, spreek vanuit eigen gevoelens en wensen, blijf kalm, vermijdt beschuldigingen en toon respect voor de kwetsbaarheden van je partner. In mijn lange praktijk waarin ik veel met geweld werkte wilde ik graag dat die aanbevelingen mogelijk waren en zouden werken, maar naar mijn ervaring is er vaak sprake van zoveel complexiteit op meerdere gebieden dat gedragstherapeutische adviezen maar zeer ten dele werken.

Het laatste hoofdstuk gaat over hulpverlening bij partnergeweld op latere leeftijd. Veel aanbevelingen zijn algemeen en worden in alle boeken over hulpverlening bij geweld in relaties genoemd. Voorbeelden hiervan zijn: vraag naar mogelijk geweld en durf rustig door te vragen, schat de ernst van het geweld in en onderzoek of gezamenlijke gesprekken mogelijk zijn of dat er eerst gewerkt moet worden aan veiligheid, oordeel en veroordeel niet en vermijd het te spreken over dader en slachtoffer. Tevens is er aandacht voor het betrekken van het sociale netwerk. Meer specifiek wordt aanbevolen om de reeds genoemde thema's die spelen in deze levensfase actief in te brengen. Ook wordt benoemd dat oudere mensen hun partner kunnen doden om het lijden te stoppen. Dit deed mij denken aan de aangrijpende film *Amour* van Michael Haneke (2012) die ik zag. Daarnaast wordt de wens van ouderen om samen uit het leven te stappen genoemd. Nadat de Nederlandse oud-premier Dries van Agt en zijn vrouw Eugenie, beiden ziek en drieënnegentig jaar oud, dit jaar kozen voor gezamenlijke euthanasie is het aantal aanvragen voor gezamenlijke levensbeëindiging in Nederland sterk toegenomen. Ik vind dit thema minder passen in dit boek omdat er mijn inziens

Gevecht in de echt – Over het wel en wee van partnerrelaties in de tweede levenshelft

niet van geweld gesproken kan worden daar deze voorbeelden van levensbeëindiging niet verbonden zijn met conflicten in de relatie maar met liefde en verbondenheid.

Dit boek biedt tal van inzichten en aanbevelingen wanneer men in de hulpverlening en de ggz te maken krijgt met escalerende conflicten en geweld bij oudere paren. Toch blijf ik met een wat onvoldaan gevoel achter na het lezen van het boek. In Vlaanderen zegt men: 'Ik blijf nog wat op mijn honger zitten.' Hoewel de complexiteit van de problematiek wordt benoemd, wordt er toch niet echt op ingegaan. Een voorbeeld is dat het reeds lang bekende onderscheid tussen situationeel geweld en intiem terrorisme wordt voorgesteld als een heldere dichotomie terwijl ook bekend is dat het vaak gaat om mengvormen. Dit komt ook terug in de vele opsommingen in de verschillende hoofdstukken, bijvoorbeeld van de risicofactoren die kunnen meespelen. Door het vele categoriseren blijft buiten beeld hoe al die factoren samenhangen en onderling afhankelijk zijn en op elkaar inspelen. Ditzelfde fenomeen valt op bij de aanbevelingen voor de betrokkenen zelf en voor de hulpverlening. Veel aanbevelingen zijn te vinden in boeken over relatietherapie in het algemeen en explicie-

ter in boeken over geweld in relaties. Er is wel duidelijk aandacht voor de specifieke thema's van de oudere generatie die kunnen worden verbonden met escalerende conflicten en geweld. De sociaal-maatschappelijke context, zoals schuldenproblematiek, slechte woonsituatie, problemen op het werk of in de buurt en migratieproblematiek, wordt wel genoemd maar krijgt naar mijn mening te weinig aandacht.

Justine van Lawick is klinisch psycholoog, psychotherapeut, systeemtherapeut en opleider. Ze is gespecialiseerd in complexe problematiek en geweld in familierelaties. Van Lawick is een van de oprichters van het Lorentzhuis, centrum voor systeemtherapie, opleiding en consultatie, en mede-ontwikkelaar van Kinderen uit de Knel. E-mail: jvanlawick@gmail.com

Noot

1. <https://gompel-svacina.eu/product/gevecht-in-de-echt>

Referentie

Haneke, M. (Regisseur). (2012). *Amour* [Film]. Les Films du Losange.

<https://doi.org/10.5553/ST/092436312025037001014>